

OSTRAVA

Braniboři v Čechách / Prodaná nevěsta / Dalibor

2. – 4. března

Končí-li nějaký rok číslem 4, vyhláší se v ČR pravidelně „Rok české hudby“: Tři nejdůležitější skladatelé Smetana (1824–1884), Dvořák (+1904) a Janáček (*1854) slaví kulaté výročí. Tento čas právě nastal, a dvousté narozeniny samozřejmě dělají slavnostní období ještě významnějším. Největší projekt k počtě Bedřicha Smetany by určitě slušel i hlavnímu městu Praze, jak poznamenal ministr kultury Martin Baxa ve svém zahajovacím projevu, ale ještě úctyhodnější je, že může být tato událost slavnostně zahájena zrovna v Ostravě. Měl pravdu: Zde se uskuteční nejenom dva rozsáhlé cykly se všemi osmi dokončenými operami, ale to vše během pouhých devíti dní. Začátkem je Smetanovo narození 2. března, konec dále připadne na 12. května, což je den úmrtí doposud významného národního skladatele. **Jiří Nekvasil**, od roku 2010 ředitel malého Národního divadla moravskoslezského poblíž polských a slovenských hranic, využil posledních let k budování repertoáru. Čtyři produkce sám režíroval a vedle toho zorganizoval celou logistiku obrovského projektu. A stálo to za to, představení jsou vyprodaná, ve foyer je slyšet hodně angličtiny a němčiny.

Pravděpodobně většina návštěvníků, včetně ministra kultury, zažila v divadle vůbec poprvé zřídka uváděná díla, jako jsou například *Braniboři v Čechách*. A to je překvapivé, protože Smetanova prvotina je koncipována tak, že by ji měl znát každý politik, neboť v úvodních slovech libreta přirozeně rezonují roky 1939 a 1968: „Já ale pravím: Nelze dále tu trpěti cizácké sbory.“ Odkazují na okupaci braniborským rodem ve 13. století a do operního textu se proměnila v roce 1861, bezprostředně po skončení tvrdé diktatury rakouského ministra vnitra Alexandra Bacha, která znamenala i potlačování češtiny. Nastal čas samostatné české kultury. Důvodem ke vzniku skladby byla operní soutěž, „která by se dala nazvat skutečně národní“, jak se psalo v tehdejší výzvě k podání návrhu. Režisér Nekvasil využil historické pozadí a strukturu opery po vzoru francouzské Grand Opéra, včetně baletu a velkých sborových scén. Vytvořil četné scénické obrazy, sice ne vždy se logicky rozvíjející, ale vždy přehledně ilustrované erby, historizujícími kostýmy a velkolepé jevištní obsazení. Mohl se přitom spolehnout na svůj divadelní sbor, který je dvojnásob působivý z hlediska choreografie a nastudování (sbormistr **Jurij Galatenko**). **Roman Vlkovič** v roli rytíře Oldřicha přinesl zkontrolému starostovi, který pobývá v bezpečí na venkově, obavy ohrožených Pražanů se zvuknou artikulací a skvělým basem. Jeho třem dcerám vévodila **Veronika Rovná**, která své roli Ludiše propůjčila neuvěřitelnou prezencí s robustním sopránem a třepotavým vibratem, které se k roli skvěle hodí. Jejího brandenburského ctitele s výmluvným jménem Tausendmark, který si ji všemi nekalými prostředky namlouval, hrál **Pavel Divín**. S tímto úkolem si však poradil jen částečně. Orchester zvládal s bravurou zpočátku poněkud nerytmicky meandrující partituru, která se od druhého dějství stávala stále zpěvnější. Dirigent **Jakub Klecker** dával Smetanovi štíhlý, průzračný zvuk s malým vibratem ve smyčcích, akusticky nesl zpěváky na ruku, přivedl svůj orchestr k nejlepšímu výkonu ze všech tří navštívených večerů a spolu s publikem si mohl vychutnat i fantastické sólo hoboje.

Nedělní odpoledne, rodinný čas v Ostravě. *Prodaná nevěsta* má u českých rodin stejný význam jako *Jeníček a Mařenka* v Německu, jenže opera o „prodané nevěstě“ Marii, která v originále nese jméno Mařenka, je veselejší. Malí i velcí diváci vidí po stranách nadčasovou hravou českou vesničku, středem jeviště je náves, kde se vše odehrává. I zde je Nekvasil režisérem, a i zde se mnohé akce a konverzace zdají být poněkud nemotivované. Vynahrazovali to však četné vtípky a následné chichotání v hledišti, například, když se Kecal, slizký dohazovač a Jeník před jednáním nejprve poklonili dvěma obrovským krýglům s pivem jako oltáři. Do řady scén

byl vsazen balet, vždy plný tradičních krojů, krásně ilustrujících to, co bylo slyšet v hudbě a s virtuózními sóly u třech tanců Polka, Furiant a Skočná (choreografie: **Lukas Zuschlag**). Ústředním bodem představení byla velkolepá árie Mařenky, kterou (stejně jako předchozí večer) zpívala **Veronika Rovná** dojemně, nosným hlasem s výraznou prezencí a vřelostí. Její dva tenorové nápadníci, **Václav Čížek** (chudý Vašek) a **Martin Šrejma** (chytrý Jeník), ukázali na jeviště solidní divadelní úroveň. Tu nabídl i sbor a orchestřiště, kde **Marek Šedivý** u pultu sice nedosáhl úplné preciznosti jako u předchozího večera, ale z orchestru, zejména z dřevěných dechových nástrojů, se mu podařilo vyprodukovat širokou škálu barevných tónů. Inscenace fungovala skvěle jako rodinné představení a úplně vyprodané hlediště aplaudovalo ve stoje.

Třetí večer cyklu: **Dalibor**. Smetana přicházel vždy s něčím novým. Jeho avizovaným cílem bylo totiž dát své zemi, která se jako národ teprve hledala, s každou ze svých oper jiný žánr – jako takový prototyp. Po velké opeře, která měla existovat vedle Meyerbeerových mistrovských děl, po komické operetě, jíž se „ani Offenbach“ nedokázal vyrovnat (jak tvrdil sám Smetana), předložil nyní svému publiku veskrze komponované hudební drama. Přidal do něj ingredience Opéra à sauvetage (osvobozovací opera) podle Beethovena a velké romantické lásky á la *Tristan a Isolda*. Poslední jmenované dílo při komponování *Dalibora* pravděpodobně ještě neznal, začal ho totiž komponovat až po jeho dokončení, ale čtyři roky před Wagnerovou premiérou (a mimochodem také před *Prodanou nevěstou*). Ale pak si člověk říká: velký milostný duet As dur ve druhém dějství, hrdinka vydechne naposledy v H dur, vše jako v *Tristanovi* – to přece nemůže být náhoda? Také střídání různých tónin by mohlo pocházet přímo od Richarda Wagnera. V procesu s bojovníkem Daliborem vyjde pravda najevo v C dur, chorál před jeho plánovanou popravou je v tónině smrti, f moll, a tak dále. Režisér **Martin Otava** četl partituru precizně, aby na malé scéně přesně a obratně rozpohyboval početné obsazení postav. Režie postav byla důmyslná a procítěná, scénografie **Daniela Dvořáka** zase výsostně historizující, ale nikoliv nudná. Pozornost a potlesk tento večer přitahovali mužští sólisté: **Martin Bárta** po počátečních problémech podal silný výkon v roli krále Vladislava, jehož velká chvíle přichází na začátku třetího dějství. Hlavní role Dalibora v podání heldentenora **Tomáše Juháse**, s vysokým C byla odměněna spontánním potleskem, přestože se jedná o celek. **Jozef Benci** opepřil svůj bas s ohromnou silou a vášní, takže veškeré sympatie v hledišti okamžitě přešly k „jeho vězeňskému dozorcí“ Benešovi. Mezi ženami povýšila **Anna Wilczyńska** malou roli Daliborovy důvěrnice Jitky na perlu a předčila **Jolanu Fogašovou**, které role Milady již přinesla vavříny. Mladý dirigent **Jiří Habart** pracoval energicky a se slyšitelným talentem – nebyl však jeden dech se zpěváky ani s dechovými nástroji, takže to až příliš často „drhlo“.

Závěr: Už jen kvůli třem večerům, o nichž je zde řeč, stojí za to se do Ostravy vypravit – celý cyklus se bude opakovat v květnu, opět se všemi osmi dokončenými operami během devíti dnů. Celé to doplňuje informativní, chytrý, ale příjemně stručný leták s programem a titulky (obojí v angličtině). Řediteli Nekvasilovi je třeba, spolu s ministrem kultury, blahopřát k vytrvalosti a k této skvělé přehlídce děl.

S. Knies

Jedná se o český překlad původní recenze v německém jazyce v tištěném magazínu *Das Opernglas* (C7855, 45. Jahrgang, April 2024), str. 22–24

Překlad zajistila agentura Slůně – svět jazyků, s.r.o., korektury Juraj Bajús